

КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ
ТА МУЗИЧНОЇ ФОЛЬКЛОРИСТИКИ

Українська народна музична творчість

Освітній ступінь	Бакалавр
Спеціальність	025 «Музичне мистецтво»
Освітня програма	«Музичне мистецтво»
Спеціалізація	«Народні інструменти: «Цимбали», «Домра», «Балалайка», «Гітара», «Баян», «Акордеон»

Курс	3
Семестр	5-6

Статус За вибором студентів

ECTS	4,5
Годин	135
Лекції	34
Семінари	34
Самостійна робота	67

Семестровий контроль Екзамен / Залік

Інформація про викладача

ПІБ	Клименко Ірина Віталіївна доктор мистецтвознавства, доцент, професор кафедри історії української музики та музичної фольклористики
Профіль викладача	https://orcid.org/0000-0002-2462-6599 https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=XAAReBIAAAAJ
e-mail	klymenko_iryana@ukr.net

Анотація навчальної дисципліни

Мета курсу – ознайомлення зі справжньою традиційною (кореневою, автентичною, неаранжованою) етнічною культурою українців, яка й сьогодні функціонує у живому режимі – з одного боку, серед сільських жителів старшого покоління (носіїв традиції – що є рідкісним явищем з-поміж європейських культур), з іншого – культивується в середовищах міських музикантів-реконструкторів та виноситься у сучасний сценічний простір академічного музичного мистецтва та суміжних мистецтв (театр, кіно). Вивчення національної музичної автентики закладає основи відчуття оригінальних рис етнічної музичної мови, представляє величезну палітру музичних жанрів – як обрядових, пов’язаних з давніми віруваннями й культурами, так і лірично-побутових та розважальних, переважно у їх вокальній (акапельній) реалізації, меншою мірою – в інструментальних формах (що є властивістю національної культури).

Основні завдання дисципліни:

- ознайомити з аудіо та відеозаписами автентичної народної музики всіх ключових жанрів;
- пов'язувати музично-пісенний матеріал з історичними умовами його розвитку: світоглядною системою передхристиянських часів, впливом християнства, стилістикою різних історичних епох;
- вивчати народну музику в її регіональних відмінностях (з залученням методів картографічного представлення жанрів і стилів);
- сформуванати інтерес до опанування манерами народного співу та гри на народних інструментах: знати напам'ять 60 зразків народних пісень різних жанрів;
- розбиратися у структурних відмінностях народних пісень, застосовувати специфічні прийоми їх аналізу;
- мотивувати на збирання народної музики, народної обрядовості і традицій;
- сформуванати критичний підхід до тематичних джерел, що пропонуються в мережі інтернет;
- зорієнтувати у пошуках потрібних знань в етномузикологічних наукових працях;
- навчити використовувати досягнення етномузикології (музичної фольклористики) й суміжних дисциплін (етнографії, історії, лінгвістики тощо) у подальшій професійній діяльності;
- формувати розуміння фольклору як самодостатньої культури (а не як сировинного матеріалу для композиторської обробки), як одного з найцінніших джерел самопізнання людиною її психологічного й культурного розвитку, виховати ставлення до творів народної музики як документів великої історичної ваги;
- ознайомити з сучасними підходами до реконструкції народномузичних жанрів і стилів, що зникають;
- підготувати до можливості фахової участі в сучасних медіапроектах, де використовується українська музична автентика.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- ключові жанрові цикли українського музичного фольклору;
- ключові етнографічні обставини функціонування українського музичного фольклору – часові, гендерні, історичні, соціальні тощо;
- необхідну кількість зразків українських народних пісень різних жанрів;
- специфічні методичні підходи до аналізу пісенних форм, відмінні від академічного музикознавства;
- етнографічно-музичне районування України (географічні ареали певних жанрів);

уміти:

- відрізнити в звукових і нотних зразках жанри, регіональні стилі українського музичного фольклору;
- критично ставитися до джерел (зокрема, інтернет-ресурсів), що презентують чи трактують зразки українського музичного фольклору;
- використовувати автентичну народну пісню та музику в музично-педагогічній, музично-просвітницькій та художньо-творчій діяльності,
- працювати із спеціальною літературою, оперувати базовими науковими етномузикологічними поняттями й термінами; давати розгорнуті відповіді на тематичні запитання з використанням знань, здобутих на лекційних, семінарських, практичних заняттях з музичного фольклору, а також під час самостійного опрацювання основної та додаткової літератури з дисципліни.

Перелік тем

Тема 1. Вступ до курсу. Музичний фольклор і питання походження та еволюції музики.

Тема 2. Теоретичні засади української народної музики. Слово та наспів у традиційній пісенності. Народне віршування.

Тема 3. Принципи ритмічної організації народних пісень. Складоритмічне моделювання.

Тема 4. Ладозвукорядна організація пісенної мелодики та принципи варіювання.

Тема 5. Розмаїття композиційних форм пісенного фольклору.

Тема 6. Українські традиційні інструменти: систематика, регіональні різновиди, типи ансамблів.

Тема 7. Жанрова система інструментальної музики. Творчість кобзарів і лірників.

Тема 8. Жанрова система української народної музики. Функціональна обумовленість стилістики обрядової пісенності. Регіональні різновиди.

Тема 9. Позабрядові фольклорні жанри – думи, балади, псалми, лірика.

Тема 10. Опозиційні типи культур у світі. Музичне мислення і типи музичних культур. Архаїчна музика народів світу.

Тема 11. Монодичний та поліфонічний типи музичної культури. Українське традиційне багатоголосся. Етапи музичного мислення і еволюція пісенної фактури.

Тема 12. Монодичні етномузичні культури сьогодні. Музичні культури арабсько-ісламського світу та Кавказу.

Тема 13. Поліфонічні культури світу, форми багатоголосся – загальне й особливе.

Тема 14. Етнічні музично-стильові процеси. Фольклор у сучасному світі.

Форми та технології навчання

Теоретичне лекційне навчання, семінарські і практичні заняття та самостійна робота.

Навчальні ресурси

Усі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються у відповідну групу Viber, Messenger.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Участь у обговореннях та доповнення на семінарах	15
2.	Конспект першоджерел, що допомагають глибше зрозуміти тему / есе на тему	15
3.	Презентація досліджень за обраною тематикою	15
4.	Відвідування лекцій	5
	Підсумкова контрольна робота	
5.	Іспит	50
	Всього	100

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

Неформальна освіта.

У межах вивчення навчальної дисципліни передбачається участь студентів у міжнародних та вітчизняних конференціях, конкурсах творчих робіт, круглих столах, відвідування культурно-мистецьких заходів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Агапкина, Т. (2002). Мифопоэтические основы славянского народного календаря. Весенне-летний цикл. Москва: Индрик. 816 с.
2. Байбурин, А. (1993). Ритуал в традиционной культуре. Структурно-семантический анализ восточнославянских обрядов. С-Петербург: Наука.
3. Балашок, В. (1998). Обряди ініціації українців та давніх слов'ян. Львів; Нью-Йорк. 216 с.
4. Верховинець, В. М. (1912). Українське весілля. Етнографічний збірник товариства імені Т. Г. Шевченка, Кн. 1, сс. 71–168. Київ. [Перевидання: Шубравська, Правдюк (Упор.) (1970). Весілля: У 2 т. Київ: Наукова думка].
5. Виноградова Л.Н. Зимняя календарная поэзия западных и восточных славян. Генезис и типология колядования. Москва, 1982. 255 с.
6. Вовк, Хв. (1995). Шлюбний ритуал на Україні. Студії з української етнографії та антропології: [Вибрані праці], сс. 213–323. Київ: Мистецтво.
7. Возняк, О., Луканюк, Б. (2015). Гаївки: Спроба генотипної систематизації (на архівних матеріалах Кабінету народної творчості Львівської державної консерваторії імені Миколи Лисенка). Львів: СПОЛОМ. 154 с.
8. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. Т.І – Мюнхен, 1958. Т.ІІ – Мюнхен, 1966. Передрук: К., 1991.
9. Гиппиус, Е. (1980). Общетеоретический взгляд на проблему каталогизации народных мелодий. В кн. Актуальные вопросы современной фольклористики: Сб. статей и материалов, сс. 23–36. Ленинград: Музыка.
10. Гиппиус, Е. (1982). Проблемы ареального исследования традиционной русской песни в областях белорусского и украинского пограничья. Традиционное народное музыкальное искусство и современность. Вопросы типологии (Сб. трудов ГМПИ им. Гнесиных: Вып. 60), 5–13. Москва.
11. Гиппиус, Е. (2003). Мелодический склад, мыслимый вне гармонии и тактовой ритмики, и мелодический склад, гармонически опосредованный. В кн. Материалы и статьи: К 100-летию со дня рождения Е. В. Гиппиуса: Сб. научн. труд., сс. 112–168. Москва: Композитор.
12. Глушко, М. (2009). Етнографічне районування України: стан, проблеми, завдання (за матеріалами наукових досліджень другої половини ХХ – початку ХХІ століть). Вісник Львівського університету. Серія історична, 44, 179–214. Львів.
13. Гнатюк, В. (1909). Гаївки / зібрав Володимир Гнатюк (Матеріали до української етнології Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові, т. 12). Львів: З друк. НТШ.
14. Гончаренко, О. (2010). Обрядові пісенні жанри Сумщини: географія основних ритмотипів. Проблеми етномузикології, 5 (Слов'янська мелогеографія, 1), 31–42 + карти К6–8. Київ.

15. Гошовский В. У истоков народной музыки славян. М.: Советский композитор, 1971
16. Грица С.Й. Мелос української народної епіки. Київ, 1979.
17. Грица, С. (2000). Предмет усної народної творчості. Напрями і методи дослідження. *Фольклор у просторі та часі: Вибрані статті*, 205–218. Тернопіль.
18. Грица С.Й. 2016
19. Грушевський, М. (1991). Новий поділ України. В кн. М. Грушевський. На порозі нової України: Гадки і мрії, сс. 104–109. Київ: Наук. думка.
20. Дитячий фольклор. Коліскові пісні та забавлянки. Київ, 1984.
21. Єфремов Є. В. Музика і ритуал: взаємокоординація звуковисотних чинників та виконавської стилістики в обрядових піснях Центрального Полісся. // *Студії мистецтвознавчі. Театр. Музика. Кіно. Число 4 (8)*. Київ: ІМФЕ, 2004 р. С. 50–57
22. Єфремов, Є. (1996). Русальні пісні на Київському Поліссі. В кн. Полісся: мова, культура, історія: Матер. міжнар. конф., сс. 404–411. Київ.
23. Єфремов, Є. (2016). Веснянки. В кн. Історія української музики: У 7 т. Т. 1. Кн. 1: Від найдавніших часів до XVIII століття. Народна музика, сс. 56–73. Київ: Видавництво ІМФЕ ім. М. Т. Рильського
24. Єфремов, Є. (2016). Зимові пісні. Колядки і щедрівки. Там само, сс. 41–55.
25. Іваницький А.І. Українська музична фольклористика. Методологія і методика. К., 1997.
26. К.Квитка Избранные труды в двух томах. Составление и комментарии В.Гошовского. Москва, 1971, 1973.
27. Квитка Климент. Професійні народні співці і музиканти на Україні. // *Збірник історично-філологічного відділу Української Академії наук*. Київ, 1924. С. 60–61;
28. Клименко, І. (2010б). Дискографія української етномузики (автентичне виконання). 1908–2010: Ілюстрований хронологічний реєстр з анотаціями і покажчиками. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського. 360 с.: з іл.
29. Клименко І.В. Ритмоструктурна систематика весільних мелодій українсько-білоруського мелоареалу (погляд з Прип'ятського Полісся) // *Проблеми етномузикології*, 2. Київ, 2004. С.135-165.
30. Клименко, І. (2011а). Вектори генеральних ритмотворчих алгоритмів українсько-білоруського ранньотрадиційного меломасиву. 1. До постановки проблеми. *Проблеми етномузикології*, 6 (Слов'янська мелогеографія, 2), 10–33 + карти К1–К4. Київ.
31. Клименко, І. (2016). Весільні пісні. В кн. Історія української музики: У 7 т., Т. 1. Кн. 1: Від найдавніших часів до XVIII століття. Народна музика, сс. 146–159. Київ: Видавництво ІМФЕ ім. М. Т. Рильського.
32. Клименко, І. (2016). Купальські та петрівські пісні. Там само, с. 74–91
33. Клименко, І. (2016). Жнивні пісні. Там само, с. 92–107
34. Клименко, І. (2017). Українська зимова макроареалогія у контексті слов'яно-балтського ранньотрадиційного меломасиву (СБРМ). Частина 2: Індексований реєстр зимових мелоформ. *Проблеми етномузикології*, 12 (Слов'янська мелогеографія, 6), 8–18 + карти. Київ. <https://doi.org/10.31318/2522-4212.2017.12.132084>
35. Клименко, І. (2019). Весільна макроареалогія слов'яно-балтського меломасиву. *Проблеми етномузикології*, 14, 7–48. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського.
36. Клименко, І. (2020). Обрядові мелодії українців у контексті слов'яно-балтського ранньотрадиційного меломасиву: типологія і географія. Т. 1: Монографія. 360 с. Т. 2: Атлас. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського
37. Колесса Ф.М. До питання про український музичний стиль // *Музикознавчі праці*. Київ, 1970.
38. Колесса Ф. Мелодії українських народних дум. Київ, 1978. 95 с.

39. Колесса Ф. Ритміка українських народних пісень // Музикознавчі праці. К., 1970. С.21-233.
40. Колесса, Ф. (1938). Українська усна словесність. Львів: Накладом фонду Учитися, брати мої. 643 с.
41. Коропніченко, Г. (2016). Колискові пісні. У кн. Г. А. Скрипник (Ред.). Історія української музики: У 7 т. Т. 1. Кн. 1, сс. 108-126. Київ: Видавництво ІМФЕ ім. М. Т. Рильського.
42. Коропніченко, Г. (2021). Давні вірування і традиційний спів українців: гендерне розмежування // Проблеми етномузикології, 16, с. 52–64.
43. Луканюк Б. Диференціальний принцип тактування // Актуальні питання методики фіксації та транскрипції творів народної музики. – К., 1989. – С.59-86.
44. Луканюк Б. Культуро-жанрова концепція С.Людкевича: До постановки питання // Четверта конференція дослідників народної музики червононоруських (галицько-володимирських) та суміжних земель: Матеріали. Львів, 1993. С. 7-14.
45. Луканюк, Б. (2016). Ритмічна варіаційність у пісенному фольклорі. Львів: ЛНМА ім. М. Лисенка. 208 с.
46. Лукашенко Л. (2021). Мелоареалогія наспівів народин-хрестин заходу української етнічної території та суміжних земель: ракурс із Північного Підляшшя// Проблеми етномузикології, 16, с. 65–86.
47. Мацієвський І.В. Християнське та етнотрадиційне в інструментальній музичній культурі народів Карпат: взаємозв'язки та антиномії // Ігри й співголосся. Контонація. Музикологічні розвідки. Тернопіль: Астон, 2002. С. 195–110.
48. Мацієвський І.В. Музичні інструменти гуцулів. Вінниця: Нова книга, 2012;
49. Мацієвський І.В. Про жанровий поділ української народної інструментальної музики // Конференція дослідників народної музики західноукраїнських земель. 1. Львів, 1990. С.16-19.
50. Мишанич, М. (2007). Українські весняні величальні пісні: ранцівки. Етномузика, 3. (Наукові збірки ЛНМА ім. М. Лисенка. Вип. 15), 67–94. Львів.
51. Мурзина О.І. Українська протяжна пісня в аспекті історичного часу // Збірник наукових та науково-методичних праць кафедри фольклору та етнографії Київського державного інституту культури. Київ, 1995 С.13–30.
52. Мурзина О.І. Українські голосіння – афект та формотворення // Проблеми етномузикології, 1. К.,1998. С.79–106.
53. Мурзина О.І. (2016). Народне багатоголосся. В кн. Історія української музики: У 7 т., Т. 1. Кн. 1: Від найдавніших часів до XVIII століття. Народна музика, сс. 340–368. Київ: Видавництво ІМФЕ ім. М. Т. Рильського
54. Нолл Вільям. Моральний авторитет та суспільна роль сліпих бардів в Україні // Родовід. № 6. 1993. С. 16-30;
55. Пашина, О. (Ред.). (2005). Народное музыкальное творчество: Учебник. С.-Петербург: Композитор.
56. Потебня, А. (1887). Объяснения малорусских и сродных народных песен: В 2 т. Вып. 2: Колядки и щедровки. Варшава: тип. М. Земкевича, В. Новаковского. 810 с.
57. Скаженик, М., Коробов, О. (2012). Етномузичне вивчення календарних традицій Середнього Полісся в контексті суміжних наук (за матеріалами, локалізованими в басейні Уборті). Проблеми етномузикології, 7 (Слов'янська мелогографія, 3), 48–62 + карти К5–К8. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського.
58. Соколова В.К. Весенне-летние календарные обряды русских, украинцев и белорусов. М.,1979. 285 с.
59. Терещенко, О. Чумацькі пісні передстепового Правобережжя. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2019. 184 с.
60. Українське народне багатоголосся. К., 1963. 537 с.

61. Хай М. Лірницька традиція як феномен української духовності. На матеріалі досліджень К.Квітки та нотацій Ф.Колесси // Родовід. № 6. 1993. С. 37–43;
62. Хорнбостель Э., Закс К. Систематика музыкальных инструментов // Народные музыкальные инструменты и инструментальная музыка: Сб. статей и материалов в 2-х ч. –Ч.1 Москва: Сов.композитор, 1987. С.229–261.
63. Чекановска А. Музыкальная этнография. Методика и методология. Москва, 1983. 192 с.
64. Курс відеолекцій: Історія традиційної музики: <http://rysproject.com/lecture.html>